

Se hela kedjan för att minska matsvinnet

Sedan några år har begreppet matsvinn blivit etablerat i den svenska debatten. I en vetenskaplig artikel förklaras begreppet såsom "livsmedel, som slängs, går förlorade, förstörs eller smutsas ner". Men matsvinn är också en internationell företeelse. WHO uppger att på global nivå blir en tredjedel av all producerad mat inte konsumerad. I många länder blir ju mat förstörd av skadedjur och sjukdomar och det finns inte resurser för lagring och kylning.

TVÅ TREDJEDELAR

Enligt officiell statistik var det svenska matsvinnet under 2021 cirka 900 000 ton, varav tre fjärdedelar kommer från hushållen. Det motsvarar 86 kg per person och år, varav 59 kg uppstår i hushållen. Av matsvinnet från hushåll uppskattas dock endast en fjärdedel vara livsmedel som hade kunnat ätas. Siffrorna är så stora att det är svårt att ta in dem.

Matsvinn kommer också från restauranger, offentliga kök – ja, överallt där mat förekommer. Butikernas svinn uppgår till 91 000 ton per år. Ett konditori säljer knappast gårdagens tårter. En livsmedelsbutik måste ha ett fräscht sortiment av frukt och grönsaker även för kunder som kommer på kvällen. Om butikerna realiserar ut sina färskvaror på dagens sena timmar förlorar de ju en lönsam försäljning under nästa dag. När en restaurang stänger för kvällen måste den slänga en del av de färskvaror, som ingen gäst har beställt. Och "sista förbrukningsdag" spökar överallt.

EKONOMISKT OCH POLITISKT PROBLEM

Om siffrorna är korrekta, är matsvinn ett stort samhällsproblem. Det är ett ekonomiskt problem om livsmedelsråvaror produceras, förädlas, transporteras och säljs för att därefter inte konsumeras.

I debatten framställs emellertid matsvinn främst som miljö- och klimatproblem. Därmed får det en politisk dimension, som vissa partier basunerar ut för att vinna sympatisörer. Många människor vill ju vara godhjärtade och kan känna sig skuldbelagda. Frågor, som berör människors vardag, fungerar bra som politiska slagträ. "Inte kan väl vi i den rika världen slänga ätbar mat, när barn i u-länderna går hungriga?"

ALLA FÖRLUSTER INTE SVINN

När matsvinn blir en politisk angelägenhet kommer det forskningsresurser. Det tillsätts forskartjänster och det kommer särskilda tidskrifter och många artiklar. I dagens

omfattande forskning om matsvinn förekommer emellertid en del märkliga uppgifter. Ett exempel är att en forskare hävdar att matsvinn föreligger när det blir ohyra i en odling, varvid växterna inte kan ätas, eller när ett djur blir sjukt så att köttet måste kasseras. Det är förvisso så att resurser förbrukas till ingen nytta, men det handlar om att externa faktorer reducerar produktionsvolymens och inte att ätbar mat kastas bort. Dock ska erkännas att det finns en poäng hos denne forskare, nämligen att det viktiga inte är konsumentens agerande utan vad som händer i andra led av produktionskedjan.

BIOGAS, HUSDJUR, ÖVERKONSUMTION...

En annan märklighet är att det inte anses vara matsvinn när matvaror omvandlas till motorbränslen. Och när familjens middagsrester fodras till hunden eller katten, klassificeras detta inte heller som matsvinn.

Vidare tycks ingen forskare betrakta överkonsumtion såsom matsvinn. I många rika länder lider ju folk av fetma, vilket är ett uttryck för att mat förstörs. Folk äter för mycket. Om en människa skulle klara sig med två tredjedelar av sitt kaloriintag, är ju den kvarvarande tredjedelen matsvinn.

HANDLAR OM RESURSHUSHÅLLNING

Det avgörande vid diskussioner om matsvinn gäller alltså inte maten i sig utan det är hur vi utnyttjar alla de resurser som används i hela värdekedjan – odlingsmark, utsäde, bekämpning av skadeorsaker, vatten och mycket annat. Resurserna för att producera en viss mängd mat ska utnyttjas effektivt. Om det blir cirka tio procents minskad resursåtgång för att producera en bestämd mängd mat, motsvarar detta tio procents mindre spill. Detta betyder att vi måste utnyttja de effektivaste förädlings- och odlingsteknikerna.

En slutsats av det ovanstående är att forskningen om matsvinn måste genomgå en ordentlig upprustning vad gäller teoretiska och metodmässiga grunder. Forskarna kan inte fortsätta att vara politiskt följsamma och förebrå folk som slänger matrester. Det duger inte att fokusera enbart på konsumentens resursförbrukning utan att beakta att denna är en del i en lång kedja, där varje länk förbrukar knappa resurser.

JERKER NILSSON
INSTITUTIONEN FÖR EKONOMI, SLU UPPSALA